

تهدیدها و فرصت‌های محیط امنیتی جمهوری اسلامی ایران برای تحقق حفاظت

اطلاعات تهاجمی در مناطق هدف

غلامرضا محمدنسل^۱، خدابخش کتولی نژاد^۲، احمدرضا فراشی^۳

از صفحه ۵۱ تا صفحه ۷۸

چکیده

داشتن اطلاعات از گذشته، حال و آینده تهدیدها و فرصت‌ها یکی از دغدغه‌های همیشگی سازمان‌های اطلاعاتی و امنیتی بوده است. در امور اطلاعاتی، امنیتی، نظامی، و حفاظت اطلاعاتی چندین اقدام صورت می‌گیرد. مانند تهیه برآوردهای عملیاتی، اطلاعاتی، حفاظتی و تحقیقات و آینده‌پژوهی- که در همه آن‌ها الگوی غالب ابتدا شناسایی و ارزیابی وضعیت خودی و حریف و همچنین وضعیت محیط است، سپس شرایط تحلیل می‌شود و در آخر، محقق به پیش‌بینی بیان راه کار و پیشنهاد می‌رسد و به‌طور معمول این اقدام‌ها با اشراف اطلاعاتی میسر می‌شود. اشراف در صورتی مؤثر است که توانایی پیش‌گویی و پیش‌بینی را به ما بدهد. فرمانده معظم کل قوا (مدظله‌العالی) می‌فرماید: «تلاش دشمن برای نفوذ از جمله تهدیدهای بزرگ است» (۹۴/۰۶/۲۵). با این نظریه، حفاظت اطلاعات در اقدام‌های حفاظتی و صیانتی خود از نیروهای مسلح موظف است، با توجه به تهدیدها و فرصت‌های محیط امنیتی ج.ا.ا. و نیز با توجه به محیط نیروهای مسلح، برای خنثی‌سازی تهدیدهای امنیتی دشمن اقدام کند. حفاظت اطلاعات از جمله سازوکارهای نیروهای مسلح برای حفظ اقتدار و کارکردهای این نهاد شمرده می‌شود. تغییرهای ناگهانی قطب‌های قدرت و تک‌قطبی شدن، کشورها را بر آن می‌دارد، در پی حوادث فناورانه، مروری بر آینده داشته باشند. این مقاله در ارتباط با تهدیدها و فرصت‌های محیط امنیتی و تهدیدهای آینده ج.ا.ا. تنظیم شده است. در دوران پیشرفت پرشتاب فناوری و دگرگونی متناسب با زمان، پیش‌بینی در عملیات نظامی کار ساده‌ای نیست؛ اما، با توجه به تجربه‌ها و مدارک به‌دست آمده در جنگ خلیج فارس و کوزوو، می‌توان به نیات دشمنان آینده پی برد و تهدیدها را در این راستا بررسی کرد. در این نوشتار، ضمن طرح چارچوب نظری، برخی از فرصت‌ها و تهدیدهای محیط امنیتی ج.ا.ا. را برمی‌شماریم و چالش‌ها و راه کارهای مناسب را برای تحقق و اعتبار یافتن سازمان‌های حفاظت اطلاعات مطلوب نقد می‌کنیم.

کلیدواژه‌ها: امنیت، فرصت‌ها، تهدیدها، محیط امنیتی، فرهنگ سازمانی، سازمان‌های حفاظت اطلاعات.

۱. استاد ناظر: دانشیار دانشگاه علوم انتظامی امین.

۲. استاد راهنما: دکترای دانشگاه عالی دفاع ملی و عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی امین.

۳. دانشجوی کارشناسی ارشد دانشکده علوم و فنون (Danesherooz1362@gmail.com).

مقدمه

شناخت گذشته برای شناخت آینده بسیار مهم است. بر آورد و پیش‌بینی درست از آینده چه بسا باعث شود در آن تأثیر بگذاریم و از عوارض نامطلوب آن پیشگیری کنیم. به یقین اگر سازمان‌های حفاظت اطلاعاتی اشراف و پیش‌بینی منطقی از تهدیدهای آینده داشته باشند، می‌توانند به اقدام‌های پیشگیرانه جهت دهند.

امروزه آینده‌شناسی بر مبنای اظهار نظرهای منطقی و متداول درباره آینده‌های احتمالی صورت می‌گیرد. هدف از این گونه پیش‌بینی‌ها شناخت آینده است. اما آینده‌پژوهی قصد دارد آینده را بشناسد و آن را تغییر بدهد. پیش‌بینی بر اساس رویکرد تحلیلی-توصیفی صورت می‌گیرد؛ یعنی شناخت آنچه ممکن است در آینده رخ دهد.

به‌طور کلی، انسان در جوامع گوناگون همواره تلاش داشته آگاهی بیشتری از محیط زندگی خود به دست آورد و پدیده‌های ناشناخته محیط را شناسایی کند و از خطرهای احتمالی درک درستی داشته باشد؛ بر همین اساس، برای حفظ امنیت و آرامش روانی خود، با چالشی به نام تهدید روبه‌رو می‌شود. با گسترش علوم و تنوع تهدید، سازمان‌های تخصصی برای پیش‌بینی، پیشگیری و رویارویی با تهدید شکل گرفتند (کتولی‌نژاد، ۱۳۸۹: ۴).

فرمانده معظم کل قوا (مدظله‌العالی) در این باره می‌فرماید: «برای ایجاد امنیت باید هدف‌گذاری کنید. بر اساس هدف‌گذاری، برنامه‌ریزی، و بعد عمل خودتان را اندازه‌گیری کنید؛ آن هم اندازه‌گیری با شاخص. با آمارهای دقیق و صحیح برای خودتان مشخص کنید تا بفهمید در کجای راه هستید، در کجای میدانید» (بیانات در دیدار اعضای شورای تأمین سراسر کشور، ۱۳۷۸/۱۱/۲۵).

با اشراف اطلاعاتی و پیش‌بینی تهدیدهای آینده، طبق این فرمایش، باید هدف‌های امنیتی و یا حفاظتی خود را تعیین و برای رسیدن به آن‌ها برنامه‌ریزی کنیم و با واپایش و نظارت و زمان‌بندی به هدف‌ها دست یابیم.

با توجه به مطالب یادشده، این امر محقق نمی‌شود مگر اینکه تهدیدها و فرصت‌های محیط امنیتی کشور را شناسایی کنیم و با استفاده از این ظرفیت‌ها، برای تحقق حفاظت اطلاعات در برابر تهاجم در محیط هدف بکوشیم و توجه سازمان‌های حفاظت اطلاعاتی را به رویکردهای مورد نیاز، سرمایه‌گذاری و آموزش معطوف کنیم.

بیان مسئله: شناخت دشمنان انقلاب اسلامی و ترفندهای گوناگون آن‌ها وظیفه مهم یکایک افراد ملت و به‌ویژه مسئولان و کارگزاران نظام به‌شمار می‌رود زیرا حضور جمهوری اسلامی ایران در صحنه جهانی برای منافع مستکبران و ابرقدرت‌ها بسیار خطرناک است و همین دلیل مهمی برای دشمنی و عنادورزی قدرت‌های بزرگ با این نظام مقدس است؛ همچنان که مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، در بسیاری از فرمایش‌هایشان، بر لزوم شناخت دشمنان تأکید داشته‌اند و هدف‌ها، روش‌ها، عوامل و راه‌های مقابله با آن‌ها را بیان فرموده‌اند. برای نمونه، به بخش‌هایی از بیانات و پیام‌های ایشان اشاره خواهیم داشت:

- «لازم است اهداف و مقاصد دشمن شناخته شود» (خطبه‌های نماز جمعه تهران، ۱۳۷۶/۰۱/۲۶).
- همه باید این حقیقت را بفهمند و دشمن را بشناسند، مواظب باشند که دشمن در سنگر خودی جا نگیرد. مواظب باشید که شما، به جای تهاجم دشمن، به خودی حمله نکنید. عالم به زمان باشید؛ یعنی دشمن و دوست و عرصه مبارزه را بشناسید (بیانات، در دیدار مهمانان کنفرانس اسلامی، ۱۳۷۶/۰۵/۰۱).
- آنچه مهم است این است که جبهه اسلامی، جبهه دینی، جبهه انقلاب، جبهه امام که به آن «جبهه خودی» می‌گوییم، ترفند دشمن را بشناسد؛ بداند دشمن چه می‌کند و چه می‌خواهد بکند و هدفش چیست (بیانات، در دیدار با مسئولان قوه قضاییه، ۱۳۷۸/۰۴/۰۲).

محیط امنیتی هر جامعه‌ای تابع و برآیندی از تعامل و تقابل متغیرهای محیط داخلی (ساختار حکومتی، چگونگی توزیع و تمرکز قدرت، تشکل‌های اجتماعی، فعالیت‌های سیاسی، مجموعه باورها و ارزش‌ها، مشارکت مردمی) و محیط خارجی (ساختار قدرت، نظم یا بی‌نظمی جهانی، فناوری، مسابقه تسلیحاتی و موقعیت جغرافیای سیاسی و جغرافیای راهبردی) است. چنین محیط امنیتی‌ای همواره دربردارنده «تهدیدها» و «فرصت‌هایی» است که واحدهای ملی، به میزان موقعیت و منزلتشان، دچار آن‌ها می‌شوند.

کشور جمهوری اسلامی ایران، به لحاظ موقعیت، در جنوب غرب آسیا واقع شده است و بخش بزرگی از فلات ایران را دربر می گیرد. موقعیت خاص ایران نیز به گونه ای است که در مرکز ثقل یکی از شبکه های بزرگ ارتباطی جهان قرار گرفته و همچون پلی اروپا را به آسیا و خاور دور متصل می کند؛ به طوری که از گذشته دور، چهارراه تمدن ها شمرده می شده و از موقعیت دریایی و زمینی بسیار مناسبی برخوردار است؛ به همین سبب، بازیگران اصلی «منطقه ای و فرامنطقه ای»، در دوره های گوناگون تاریخی، همواره نقش تعیین کننده ای در معادله های قدرت برای ایران قائل اند و از همین روی، یکی از دغدغه ها و معضل های محیط امنیتی خارجی ایران دست اندازی های نهان و آشکار این بازیگران بوده است (وب گاه قسم، Ghasam.ir).

با توجه به اینکه اطلاعات طبقه بندی و مراکز مهم امنیتی بسیاری در اختیار نیروهای مسلح است و دشمن قصد دارد تهدیدهای خود را با قصد نفوذ به نیروهای مسلح عملی کند و همچنین با توجه به تغییر رویکرد حفاظت اطلاعات نیروهای مسلح به حالت تهاجمی، در این مجمل، قصد داریم محیط امنیتی را با تمرکز و دقت در آن بررسی کنیم.

اهمیت و ضرورت تحقیق

- منویات و فرمان های فرمانده معظم کل قوا (مدظله العالی) درباره تغییر رویکرد دشمن و لزوم توجه به مقابله با آنها با رویکرد مناسب؛
- نشان دادن اهمیت توجه به آینده پژوهی در ساحفاها؛
- ارائه شیوه های بهره گیری از نقاط قوت و فرصت ها، در مقابله با تهدیدهای محیط امنیتی؛
- مشخص کردن وظایف حفاها در توجه به تهدیدهای دشمن در محیط امنیتی از سوی نیروهای مسلح.

در ضرورت این تحقیق باید اذعان کرد، چنانچه این موارد انجام نشود:

- غفلت ساحفاها در زیر نظر گرفتن تهدیدها و اشراف بر آنها ادامه می یابد؛
- توجه به تهدیدهای محیط امنیتی در اولویت کاری حفا قرار نمی گیرد؛

- حفاها نیز، تحت تأثیر جو تبلیغاتی، احتمال تهدید را نمی‌دهند؛
- تهدید در نیروهای مسلح عملی می‌شود و نظام یکی از پشتوانه‌های مهم خود را از دست می‌دهد؛
- دستیابی به تحلیل منطقی در محیط امنیتی، با توجه به اطلاعات و مؤلفه‌های تأثیرگذار در تهدید، به فراموشی سپرده می‌شود.

هدف‌های تحقیق

هدف اصلی: تبیین تهدیدها و فرصت‌های محیط امنیتی جمهوری اسلامی ایران برای تحقق حفاظت اطلاعات تهاجمی در مناطق هدف.

هدف‌های فرعی:

۱. آشنایی با مأموریت‌های حفاظت اطلاعات در حفاظت اطلاعات تهاجمی؛
۲. آشنایی با تهدیدهای محیط امنیتی جمهوری اسلامی ایران؛
۳. آشنایی با فرصت‌های محیط امنیتی جمهوری اسلامی ایران؛
۴. نشان دادن نقش آینده‌پژوهی در خنثی‌سازی تهدیدها؛
۵. مشخص کردن نقش حفاها در توجه به تهدیدهای دشمن، در محیط نیروهای مسلح؛
۶. طرح پیشنهادهای کاربردی برای تحقق حفاظت اطلاعات تهاجمی، با استفاده از تهدیدها و فرصت‌های محیط امنیتی جمهوری اسلامی ایران.

پرسش تحقیق

پرسش اصلی: نقاط قوت و فرصت‌ها چه نقشی در خنثی‌سازی تلاش‌های دشمن برای عملی کردن تهدیدهای محیط امنیتی جمهوری اسلامی ایران برای تحقق حفاظت اطلاعات تهاجمی در مناطق هدف دارد؟

پرسش‌های فرعی:

۱. حفاظت اطلاعات تهاجمی چه مأموریت‌هایی برعهده دارد؟
۲. تهدیدهای محیط امنیتی جمهوری اسلامی ایران چیست؟

۳. فرصت‌های محیط امنیتی جمهوری اسلامی ایران چیست؟
۴. آینده پژوهی در خنثی سازی تهدیدها چه اهمیتی دارد؟
۵. حفاها در توجه به تهدیدهای دشمن در محیط نیروهای مسلح چه مسئولیتی دارند؟
۶. پیشنهادهای کاربردی برای تحقق حفاظت اطلاعات تهاجمی، با استفاده از تهدیدها و فرصت‌های محیط امنیتی جمهوری اسلامی ایران، چیست؟

مبانی نظری

محیط امنیتی: محیط امنیتی هر جامعه‌ای تابع و برآیندی از تعامل و تقابل متغیرهای امنیت محیط داخلی (ساختار حکومت، چگونگی توزیع و تمرکز قدرت، تشکل اجتماعی، فعالیت‌های سیاسی، ایدئولوژی‌ها و ارزش‌ها، مشارکت‌های مردمی) است.

تهدید: در لغت، به معنای «ترساندن» و «بیم‌دادن» است و در اصطلاح، به معنای «هر چیزی که ثبات و امنیت کشوری را به خطر اندازد». نیز، هر اقدام و تحرک بالقوه و احتمالی سیاسی، نظامی، اقتصادی و فرهنگی است که موجودیت و هدف‌های مهم فرد، نهاد یا کشوری را دچار خطر کند. همچنین، مانع‌ها و چالش‌هایی است که ما را از رسیدن به هدف بازدارد یا باعث کاهش سرعتمان در دستیابی به آن شود.

فرصت: به معنای وجود زمینه یا بخت مطلوب در محیط بیرونی برای فرد، سازمان یا کشور است که با بهره‌برداری از آن، می‌توان به نتایج چشم‌گیری دست یافت. همچنین، شرایطی است که کشور، با بهره‌گیری درست از آن‌ها، می‌تواند هدف‌های ملی خود را کسب کند و تهدیدها را بزدايد.

سازمان‌های حفاظت اطلاعات: سازمان متمرکز مستقلى که مسئول کسب، پرورش و حفظ اطلاعات نظامی و تخصصی واحدهای دیگر نیروهای حفاظت‌شونده و نیز به‌دست آوردن آگاهی‌های لازم از وضعیت دشمنان داخلی و خارجی و مقابله با توطئه‌های آنان است. دفتر سیاست‌گذاری و دفتر نمایندگی ولی فقیه نیز بر کار آن‌ها نظارت دارند. این سازمان‌ها یکی از نهادهای قدیمی اطلاعاتی جمهوری اسلامی اند که رئیس آن‌ها را مقام رهبری تعیین می‌کند و

حکم نصب ایشان، به‌طور مستقیم، از بین افراد مورد تأیید صادر می‌شود. رئیس سازمان‌های حفاظت اطلاعات، برحسب مورد، در زمینه‌های انتصاب‌ها، ترفیع‌ها، نقل و انتقال‌ها، مأموریت‌ها و ... کارکنان نیروهای حفاظت‌شونده در نیروهای مسلح، از اختیارهایی معادل فرماندهان نیروهای مسلح برخوردار است.

امنیت: حالت فراغت نسبی از تهدید یا حمله یا آمادگی برای رویارویی با هر تهدید و حمله را گویند. امنیت از نیازهای ضروری جامعه است. امنیت در گفتمان سلبی بر بی‌خطر و بی‌تهدید بودن‌ها استوار است ولی در گفتمان ایجابی، به تأمین و تضمین آسایش و آسودگی نظر دارد. مفهوم‌های مرتبط با امنیت در فارسی اصیل با واژه‌های «زِنهار» و «زینهاری» ادا شده است.

فرهنگ سازمانی: مقصود از آن استنباط مشترک اعضا به سازمان است و همین ویژگی موجب تفکیک دو سازمان از یکدیگر می‌شود. کریس آرجریس^۱ فرهنگ سازمانی را نظامی زنده می‌خواند و آن را در قالب رفتاری که مردم در عمل از خود آشکار می‌کنند، شیوه‌ای که به‌واقع طبق آن می‌اندیشند و احساس می‌کنند، و شیوه‌ای واقعی که با هم رفتار می‌کنند تعریف می‌کند (Argyris، ۱۹۸۹: ۴۵).

گذری بر محیط‌های امنیتی خارجی: مسلم است که محیط امنیتی خارجی هر واحد سیاسی به‌شکلی انکارناشدنی متأثر از مقتضیات ناشی از ماهیت کارکردی دو عنصر «زمان» و «مکان» در عرصه نظام بین‌الملل است. به‌تبع آن در هر مقطعی از تاریخ، روابط بین‌الملل تولید و محصول خود را به‌لحاظ کمی و کیفی خواهد داشت و به‌ناگزیر، همه دولت‌های ملی را تا حدی متأثر خواهد کرد و تبلور عینی و ملموس آن همانا رخداد‌های مهمی است که گاه عرصه نظام بین‌الملل را دستخوش تغییرهای اساسی می‌کند. در این ارتباط، می‌توان کشور ایران را، به‌ویژه پس از ظهور انقلاب اسلامی، مصداق بارز و حتی منحصربه‌فرد در دگرگونی و تحول محیط امنیتی در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی برشمرد.

تهدیدها و فرصت‌ها: در بررسی فرصت‌ها و تهدیدهای بین‌المللی برای ایران، موارد در دو دسته بررسی می‌شوند.

بررسی تهدیدهای محیط امنیتی علیه ایران: تهدیدهای امنیتی: برای رسیدن به تحلیلی درست و واقع‌بینانه و نیز گزینش راهبرد مناسب، باید نقاط ضعف و قوت درون هر نظام و تهدیدها و فرصت‌های محیطی بررسی شود. ثبات و آرامش، کلید هر حرکت پیش‌رونده‌ای است و جمهوری اسلامی، در این زمینه، در بالاترین رتبه‌ها قرار دارد. اگر به توفیق الهی و با اراده و عزم راسخ ملت و تلاش مسئولان، بتوانیم مسئله تولید داخلی را چنان که شایسته آن است رونق ببخشیم و پیش ببریم، بدون تردید، بخش عمده‌ای از تلاش‌های دشمن ناکام خواهد ماند.

پرونده هسته‌ای ایران در شورای امنیت: در شرایطی که جمهوری اسلامی تنها هدف خود از غنی‌سازی اورانیوم را تولید سوخت اتمی مورد نیاز برای نیروگاه‌های اتمی و مصرف صلح‌آمیز بیان کرده است، غرب و در صدر آن، آمریکا هدف از تصویب تحریم‌ها علیه ایران را واداشتن این کشور به توقف غنی‌سازی اورانیوم قرار داده است که در قضیهٔ برجام نیز تا حدی به این خواسته خود دست یافت. اگرچه در حال حاضر فضای مانور برای پیگیری فعالیت‌های هسته‌ای ایران بسیار محدودتر شده، هم‌اینک ایران به پیشرفت‌های چشم‌گیری در زمینه هسته‌ای دست یافته است.

به هر حال، دستیابی ایران به این فناوری حق مسلم این کشور به‌شمار می‌رود که قدرت چانه‌زنی آن را افزایش داده است. این حق جایگاه کشور را در منطقه و نظام بین‌المللی ارتقا خواهد بخشید و سیاست خارجی ایران را، بر اساس ابتکار و فرصت‌سازی و هنجارسازی، کنش‌مند خواهد کرد (هرمیداس باوند، ۱۳۸۶).

جنگ نرم: قدرت نرم بنیاد، زیرساخت و جوهر اصلی امنیت همه‌جانبه هر نظام سیاسی است و فرهنگی کردن امنیت جهانی در این چارچوب به منزله شکل و ماهیت جدید امنیتی توجیه‌پذیر است. در این نگرش، راهبرد دستیابی به امنیت قدرت نرم و تأثیر هنجاری بر دیگران است و جنگ نرم منبع و کانون اصلی تهدید در محیط امنیتی جدید به‌شمار

می‌آید. با نگاهی به نظریه‌های گوناگون و بررسی چستی و ویژگی و ابعاد گوناگون جنگ نرم، می‌توان گفت این شیوه پدیده‌ای است که جنبه‌های گوناگون زندگی انسان را در عصر حاضر تحت تأثیر قرار داده است. در واقع این شیوه، با تغییر باور و ارزش‌های بنیادین کشورهای هدف، هویت فرهنگی و الگوهای رفتاری را در عرصه‌های متفاوت دگرگون می‌کند و در نهایت، با ناکارآمد کردن الگوی موجود سیاسی، زمینه‌های فروپاشی را فراهم می‌کند. امروزه جنگ نرم مؤثرترین، کارآمدترین، کم‌هزینه‌ترین و در عین حال خطرناک‌ترین و پیچیده‌ترین نوع تهدید علیه ارزش‌ها و امنیت ملی کشورهاست.

ذهنی و نامحسوس بودن، تدریجی بودن، ابهام‌آمیز بودن، پرشمول و فراگیر بودن، غلبه بعد فرهنگی در این روش بر ابعاد دیگر، پیچیدگی، بین‌رشته‌ای بودن و تعدد گسترده بازیگران از ویژگی‌های مهم آن است.

جهانی‌سازی: در واقع، جهانی‌شدن محیط یگانه‌ای را برای تمامی کشورهای جهان پدید می‌آورد که در آن پیوندهای بین‌المللی به بیشترین میزان خود خواهد رسید. در این محیط یگانه، قانون‌ها جهان‌شمول است و جامعه جهانی باید از آن پیروی کند. جهانی‌شدن پدیده‌ای است که با رخ‌دادنش نقش مرزهای جغرافیایی کاهش می‌یابد. با بروز این پدیده، امروز دیگر استفاده از پسوند «ملی» برای مواردی همچون سرمایه، عنوان محصول‌ها و اوراق بهادار تا حد بسیاری معنای خود را از دست داده است؛ اقتصادهای جهان چنان به هم گره خورده‌اند که بروز بحران، حتی در کشوری کوچک، به سرعت دامن‌گیر دیگر کشورهای جهان می‌شود.

قانون‌ها و مقررات ملی رفته‌رفته جای خود را به قانون‌ها و مقررات بین‌المللی می‌دهند، به صورتی که سازمان‌های بین‌المللی عهده‌دار بسیاری از وظایف سازمان‌های ملی در کشورها خواهند شد. در این شرایط، دولت‌ها نیز نمی‌توانند فارغ از قانون‌های بین‌المللی قانونی وضع کنند. در حقیقت، می‌توان گفت بروز این پدیده از قدرت سازمان‌های ملی می‌کاهد و بر توان سازمان‌های بین‌المللی می‌افزاید. فرانسیس فوکویاما^۱ در عبارتی کلی‌تر می‌گوید که جهانی‌شدن

اثر گسترده‌ای در ارتباط مردم هر کشور با دولت خود خواهد داشت. هرچند گروهی آن را فرایندی طبیعی، با هدف وحدت‌بخشیدن به جوامع انسانی، معرفی می‌کنند؛ با رویکرد جنگ نرم، گروه دیگر این پدیده را فرایندی می‌دانند که در پی حاکم کردن الگوهای رفتاری خاص از سوی بازیگران و قدرت‌ها، با هدف‌های مشخص، مدیریت می‌شود. از این منظر، جهانی شدن تهدید نرم امنیت ملی و پروژه‌ای طرح‌ریزی‌شده و جریان‌ی یکسویه و تحمیلی از سوی کانون‌های قدرت، همراه با ماهیت سلطه‌است؛ بنابراین، کانون‌های قدرت به دنبال الگو و ساختار رفتاری مشترک، فراگیر و جهانی در چارچوب هدف‌های ملی خودند؛ پس قدرت‌های بزرگ، با این سیاست، قصد دارند قدرت داخلی ایران را بکاهند.

ناتوی فرهنگی: بیست سال زمان اندکی نیست تا هشدار مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) - که در نخستین سال‌های دهه ۱۳۷۰، با واقع‌بینی ژرف منحصر به فرد خود، خطر تهاجم و شیخون فرهنگی دشمن را به همه گوشزد کردند به صورت تاریخی بررسی شود. روند رو به افزایش شیخون تا ناتوی فرهنگی از «تهاجم فرهنگی» آغاز و به «ناتوی فرهنگی» کشیده شده و در حال گسترده‌تر و پیچیده‌تر شدن است. در تهاجم فرهنگی اگر حرکتی آرام را مشاهده می‌کردیم، در ناتوی فرهنگی، حرکتی برنامه‌دار و هدف‌دار و در میزانی گسترده را شاهدیم.

رسانه‌ها از ابزارهای مهم به کاررفته در ناتوی فرهنگی اند تا هویت واحد انسان مدرن غربی را جایگزین هویت‌های ملی-دینی کنند. رادیو، تلویزیون، اینترنت، ماهواره، بازی‌های رایانه‌ای که اسطوره‌ها و الگوهای جدیدی را مطرح می‌کنند و از طریق ایجاد خودباختگی فرهنگی و ترویج روحیه بی‌تفاوتی، سبب می‌شوند اسطوره‌های ملت‌ها تضعیف، تخریب و نابود شوند و یا بر قومیت‌ها تأکید می‌کنند و با ایجاد فرقه‌های جدید و برساخته تلاش دارند درگیری‌های داخلی و خون‌ریزی‌های قومی را مقدمه سستی و اضمحلال فرهنگی ملت‌ها قرار دهند در این زمره‌اند؛ به طوری که ترویج فرهنگ و هنرهای غربی از طریق سازوکارهای تربیتی و آموزشی، استفاده از ابزار رسانه، و همچنین ترویج اسلام سکولار و تقویت سلفی‌گری و گرایش به مذاهب انحرافی از بخش‌های مهم و نرم‌افزاری طرح خاورمیانه بزرگ است (موثقی و کرمزاده، ۱۳۹۰: ۳۲۱-۳۴۰).

تشکیک در اصل ولایت مطلقه فقیه و تضعیف جایگاه رهبری: یکی از راهبردهای دشمن برای براندازی انقلاب تضعیف رهبری و کم‌اهمیت جلوه‌دادن جایگاه آن است. مقابله با اصل نظریه ولایت فقیه نیز از شگردهای دشمنان انقلاب شمرده می‌شود. مادامی که خدشه‌ای به این اصل وارد نیامده، براندازی انقلاب ناممکن خواهد بود. از این رو، دشمنان انقلاب به این اصل مترقی قانون اساسی تشکیک روا داشتند و حمله‌های خود را متوجه اساس ولایت فقیه کردند. گاه نیز در راستای این هدف، حمله به نهادهای وابسته به رهبری را در دستور کار خود قرار می‌دهند.

تضعیف اندیشه و روحیه انقلابی: دشمنان انقلاب انقلابی‌گری را هرج و مرج معنا می‌کنند تا راهی برای شماتت انقلابیون داشته باشند؛ در حالی که انقلابی‌گری یعنی حفظ روحیه عصیان در برابر زشتی‌ها و اخلاق ناپسندی که موجب سقوط انسان و اجتماع در ورطه خودخواهی و ابتذال و پشت‌پازدن به اصول می‌شود. دشمنان انقلاب خواستار آرامش و سکون‌اند تا، در غفلت ناشی از آن، هواپرستی را حاکم.

سطح فرهنگ

الف) فرهنگ و تمدن ایرانی: طبق دیدگاه نای^۱ فقط آن بخش از ذخایر فرهنگ و تمدن ایرانی منبع قدرت نرم برای بهره‌برداری است که در نظر جوامع خارجی «جذابیت» داشته باشد.

زبان و ادبیات فارسی: زبان فارسی فقط در سه کشور ایران، افغانستان و تاجیکستان زبان رسمی محسوب می‌شود اما در کشورهای هم‌چون عراق، ترکیه، ازبکستان و پاکستان نیز گروه‌های فارسی‌زبان حضور دارند. همچنین رگه‌هایی از زبان فارسی در زبان‌های دیگری همچون ترکی، هندی، اردو، ارمنی، گرجی و سواحیلی به چشم می‌خورد. در کل، جمعیتی حدود یکصد میلیون نفر در دنیا به زبان فارسی سخن می‌گویند و حدود دویست میلیون ترک، ترکمن، ازبک و اردوزبان هم بهره‌ای از فارسی دارند «درصد مطلق جمعیت فارسی‌زبان مناطق جغرافیای سیاسی جهان، با توجه به کل جمعیت هر منطقه، عبارت است از: خاورمیانه (۰/۷۹ درصد)، آسیایاسیفیک (۰/۰۳ درصد)، آسیای مرکزی (۱۳/۸۹

درصد)، اروپا (۰/۰۵ درصد)، آفریقا (۰/۰۰۲ درصد)، آمریکای شمالی (۰/۵۴ درصد)، آمریکای لاتین (۰/۰۰۱ درصد)». با این حساب، زبان فارسی به دلیل محدود بودن گویشوران آن در سراسر جهان قابل قیاس با زبان‌هایی مانند انگلیسی، فرانسوی یا چینی نیست و گستره نفوذ آن بیشتر منطقه‌ای است نه جهانی؛ بنابراین، فقط در منطقه آسیای مرکزی، در ارتباط با کشورهایمانند افغانستان و تاجیکستان و ترکمنستان، یا منطقه شبه‌قاره، در ارتباط با کشورهایمانند هند و پاکستان، به منزله منبع قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران می‌تواند کارآیی داشته باشد (هرسیج و تویسرکانی، ۱۳۸۶).

رسم و آیین‌ها: آیین‌های برآمده از فرهنگ ایرانی نیز، در صورت بهره‌مندی از ویژگی جذابیت خارجی، چه بسا از منابع فرهنگی مولد قدرت نرم انگاشته شوند که بارزترین مصداق در این زمینه جشن نوروز است. یونسکو نوروز را سنتی فرهنگی و جشنی باستانی می‌داند که نماد نخستین روز بهار و باززایی طبیعت است و موجب تقویت ارزش‌های صلح و هم‌بستگی میان نسل‌ها و درون خانواده‌ها و نیز آشتی و حُسن هم‌جواری می‌شود؛ بنابراین، به تنوع فرهنگی و دوستی میان مردمان جوامع گوناگون یاری می‌رساند.

هنرها: محصولات صنایع فرهنگی و هنری کشورها، به شرط داشتن جاذبه برای مخاطبان خارجی، منابع قدرت نرم محسوب می‌شوند؛ چنان‌که بخش بزرگی از ذخیره قدرت نرم آمریکا آثار هنری تولید هالیوود است. جمهوری اسلامی ایران هم در این زمینه ظرفیت‌های چشم‌گیری دارد که، در صورت سرمایه‌گذاری مناسب، چه بسا در راستای بالابردن قدرت نرم آن به کار گرفته شوند. صنایع دستی ایرانی را، که حاصل ذوق و چیره‌دستی هنرمندان این سرزمین است، مردم جامعه‌های گوناگون جهان می‌شناسند. فرش و قالی ایرانی سرآمد این صنایع‌اند که همواره مشتاقان بسیاری در فراسوی قلمروی کشور دارند. موسیقی اصیل ایرانی نیز از آوازه‌ای جهانی برخوردار است و هر سال چندین کنسرت، با هنرمندی خوانندگان و نوازندگان برجسته ایران، در کشورهای خارجی برگزار می‌شود. برخی سریال‌های ایرانی هم توانسته‌اند، با جذب مخاطبان پرشماری در کشورهای همسایه، به موفقیت‌های بزرگی دست یابند.

سطح ارزش‌های انقلاب اسلامی

الف) الگوی اسلام سیاسی: یکی از منابع پربار پدیدآورنده قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران، به یقین، الگوی اسلام سیاسی است. این الگو را می‌توان دستاورد اساسی انقلاب اسلامی برای محیط جهانی دانست زیرا مفاهیم و ارزش‌هایی را عرضه کرد که در تاریخ معاصر جهان بی‌سابقه بود و برای ملت‌ها بسیار تازگی داشت.

وجه دیگر الگوی اسلام سیاسی ولایت فقیه است. در الگویی که انقلاب اسلامی به جهان عرضه کرد، فقیه مجتهد جامع‌الشرايطی در رأس هرم قدرت قرار دارد و هدایت کلان سیاسی و دینی جامعه شیعه را برعهده می‌گیرد. تفاوت ولی فقیه با دیگر رهبران سیاسی این است که او، افزون بر قدرت سیاسی قانونی خود، به دلیل قداست جایگاهش که به باور شیعیان جایگاه نایب امام معصوم (ع) محسوب می‌شود، ارتباط معنوی و عاطفی عمیقی با پیروانش دارد که در دیگر نظام‌ها کمتر می‌توان نمونه مشابهی برای آن سراغ گرفت.

ب) استقلال و مقاومت: استقلال‌طلبی، استکبارستیزی و مقاومت در برابر سلطه‌گری قدرت‌های بزرگ در زمره یکی از ارزش‌های بنیادی انقلاب اسلامی به‌شمار می‌آیند که، در ارتباط تنگاتنگ با ارزش‌های دیگری مانند آزادی و عدالت و جهاد و ایثار و شهادت، منظومه کامل گفتمانی انقلاب را هویت و معنا می‌بخشند. البته این ارزش‌ها نتیجه انقلاب اسلامی نیستند بلکه از آموزه‌های اسلام شیعی برمی‌آیند؛ به‌طوراساسی، گفتمان سیاسی تشیع پدیدآورنده قدرت است و همواره پیروان خود را به مقاومت و جهاد علیه مستکبران و حضور فعال در عرصه سیاست فرا می‌خواند؛ بنابراین، امام خمینی (ره) هم، که رهبر دینی و سیاسی شیعه بود، این ارزش‌ها را رکن اصلی نهضت خود قرار داد و انقلاب اسلامی را بر آن پایه گذاشت؛ با این وجود، اتخاذ موضعی مستقل در عرصه بین‌المللی و سرسپرده نبودن به کانون‌های قدرت و مقاومت در برابر امپریالیسم، وی جزء عناصری است که ماهیت انقلاب را تقویت می‌کند (امام خمینی (ره)، ۱۳۷۸: ج ۱۹، ۵).

ج) حمایت از مظلومان و مستضعفان جهان: این مورد یکی دیگر از ارزش‌های اصیل انقلاب اسلامی است که موجب ارتقای جایگاه آن در میان طبقات مظلوم و مستضعف کشورها و

جلب توجه آن‌ها به ایران می‌شود. انقلاب اسلامی، از آغاز شکل‌گیری‌اش، با صفت «حامی مستضعفان» مشهور شد و پشتیبانی معنوی از تمامی ملت‌های مظلوم را ارزشی اساسی برای خود در نظر گرفت. البته این ارزش هم حاصل سلیقه شخصی رهبران انقلاب نیست بلکه ریشه در آموزه‌های شریعت اسلام دارد. چنان‌که امام خمینی (ره) می‌گفت: «خدای تبارک و تعالی اراده فرموده است که زمین را به این مستضعفین بدهد و این مستکبرین را از صحنه تاریخ خارج بکند و ما ابتداءست که قیام کردیم برای این معنا و تمام ملت‌های مظلوم را پشتیبانی می‌کنیم و تمام ملت‌های مظلوم باید ظالم‌ها را از صحنه روزگار بیرون کنند و از تاریخ بیرون برانند» (امام خمینی (ره)، ۱۳۷۸: ج ۱۰، ۲۲۹).

سطح سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران

الف) ضدیت با نظام سلطه: راهبرد ضدیت با نظام سلطه را باید انعکاس ارزش استقلال و مقاومت در رفتار سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران دانست. یعنی چون در گفتمان انقلاب اسلامی پیشه کردن موضع مستقل و ایستادگی در برابر ابرقدرت‌های جهانی به‌مثابه ارزش انگاشته می‌شود، در واقع جمهوری اسلامی ایران نیز مسیر حرکت خود را در محیط بین‌المللی بر همین اساس ترسیم کرده است که خطوط کلی آن را می‌توان در قانون اساسی سراغ گرفت.

ب) حمایت از نهضت‌های آزادی‌بخش: پیامد نهادینه‌شدن ارزش حمایت از مظلومان و مستضعفان در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران این است که پشتیبانی معنوی و حتی مادی از نهضت‌های آزادی‌بخش یکی از تعهدهای برون‌مرزی کشور شمرده می‌شود؛ آن‌گونه که در اصل ۱۵۴ قانون اساسی آمده است: «جمهوری اسلامی ایران...، در عین خودداری کامل از هرگونه دخالت در امور داخلی ملت‌های دیگر، از مبارزه حق‌طلبانه مستضعفین در برابر مستکبرین در هر نقطه از جهان حمایت می‌کند». همچنین امام خمینی (ره) اظهار می‌داشت: «ما اعلام می‌کنیم که جمهوری اسلامی ایران برای همیشه حامی و پناهگاه مسلمانان آزاده جهان است و کشور ایران، به‌عنوان یک دژ آسیب‌ناپذیر، نیاز سربازان اسلام را تأمین و آنان را به مبانی عقیدتی و تربیتی اسلام و همچنین اصول و روش‌های مبارزه علیه

نظام‌های کفر و شرک آشنا می‌سازد» (امام خمینی (ره)، ۱۳۷۸: ج ۲۰، ۲۲۷). رویکرد حمایتی جمهوری اسلامی به گروه‌های مبارز و نهضت‌های آزادی‌بخش، به‌ویژه در کشورهایی مانند لبنان و فلسطین و عراق، سبب ارتقای وجهه و جایگاه ایران در میان این گروه‌ها و حامیان مردمی‌اش شده است تا جایی که آن‌ها ایران را به چشم الگو و هدایت‌گر می‌بینند و در بسیاری از موارد، تابع رهنمودهای رهبران و مقامات ایرانی‌اند.

ج) اقدام‌های بشردوستانه: درپیش گرفتن سیاست خارجی درون‌گذارنده و اخلاق‌مدار چه بسا شکل‌دهنده قدرت نرم برای کشور باشد؛ به عبارت دیگر، اقدام‌های اخلاقی و بشردوستانه و غیرمنفعت‌محور هر کشور در تعامل با جوامع خارجی موجب پدیدآمدن تصویری مطلوب از آن در اذهان مردم جوامع دیگر خواهد شد و بستر مناسبی را به‌منظور اعمال نفوذ مؤثر بر آنان فراهم خواهد ساخت.

فرصت‌های مهم محیط امنیتی جمهوری اسلامی ایران در عرصه بین‌المللی عبارت‌اند از:

- افزایش قیمت انرژی: افزایش درآمد ملی ایران بر اثر افزایش قیمت نفت، در سقف بیش از ۷۰ دلار در هر بشکه، و مدیریت درست آن تأثیر چشمگیری در رشد اقتصادی کشورهای صنعتی دارد و آن‌ها را در برخورد با جمهوری اسلامی نیز محتاط خواهد کرد. با توجه به نقش مهم نفت در نظام اقتصادی و سیاسی و اجتماعی کشورهای دارنده ذخایر نفت و گاز، به‌ویژه در خاورمیانه، می‌توان پیش‌بینی کرد جهانی شدن آثار گوناگون مهمی در روابط و ساختارهای موجود این کشورها داشته باشد. روند تولید و صدور نفت در دهه پایانی قرن گذشته بیانگر گرایش رو به بیرون این صنعت است. صادرات نفت، از تولید حدود ۵۱ درصد در سال ۱۹۸۰، به ۶۳ درصد در سال ۲۰۰۶ افزایش داشته است. با توجه به پیش‌بینی آژانس بین‌المللی انرژی (IEA)، تقاضای جهانی نفت خام از ۸۳٫۶ میلیون بشکه در روز، در سال ۲۰۰۵، با رشد ۶۰ درصد، به ۱۱۶٫۳ میلیون بشکه در روز، در سال ۲۰۳۰، خواهد رسید. در حوزه گاز نیز، در همین مدت، تقاضای جهانی گاز از ۲٫۸ تریلیون مترمکعب در سال به ۴٫۷ تریلیون مترمکعب افزایش خواهد یافت. با توجه به همه این عوامل، کشورهای صادرکننده انرژی باید، با قانون‌های تشویقی و حمایت سرمایه‌گذاری‌های خارجی یا محدود کردن قانون‌های دست‌وپاگیر، با استفاده از امکانات، فنآوری، منابع ملی و مدیریتی

گسترده، بسترهای لازم را برای جلب همکاری شرکت‌های بین‌المللی نفت و گاز فراهم کنند (جهانی‌فر، ۱۳۸۷: ۵۷).

- **افزایش تقاضای جهانی برای انرژی:** نیاز اقتصاد جهانی به انرژی باعث شد دولت‌های قدرتمند و صنعتی، برای حفظ رشد اقتصادی خود، به تأمین انرژی مطمئن روی آورند. این نیازمندی موجب توجه کشورهای صنعتی به ایران شده که چهارمین کشور دارنده نفت و گاز محسوب می‌شود.

تقاضای اتحادیه اروپا، در زمینه انتقال انرژی ایران به آن منطقه، موافقت‌نامه ساخت خط لوله ایران و هند و پاکستان، قرارداد صد میلیاردی انتقال گاز مایع به چین و ... از موارد وابستگی کشورها به انرژی منطقه و ایران است.

همین نکته فرصت بسیار مناسبی در اختیار ایران قرار می‌دهد تا ضمن گره‌زدن امنیت خود با نیازهای کشورهای یادشده، هدف‌های ملی خود را با هزینه کمتری پیگیری کند. از سوی دیگر، برخی چالش‌ها همچون نیاز به میزان معتابهی از ظرفیت جدید نفت و گاز در آینده و افزایش ظرفیت برای برآوردن نیاز بازارهای جهان همواره چالش کشورها و بازار انرژی به‌شمار می‌رود. تشویق تجارت آزاد و سرمایه‌گذاری در مناطق اصلی تولیدکننده انرژی و تشویق شرکت‌های بزرگ بین‌المللی در این تجارت و سرمایه‌گذاری در حد ممکن می‌تواند راهکار مناسبی برای برون‌رفت از این چالش باشد (جهانی‌فر، ۱۳۸۷: ۵۷).

- **ضعف و چالش در ارکان رژیم صهیونیستی:** رژیم صهیونیستی بر سه موضوع استوار است:

۱. ارتش و جوخه‌های ترور؛

۲. مهاجرت یهودیان به سرزمین‌های اشغالی؛

۳. حمایت قدرت‌های غربی (جهانی‌فر، ۱۳۸۷: ۶۳).

- **پرتنگ‌تر شدن وجهه و جایگاه عزتمند بین‌المللی جمهوری اسلامی ایران:** در طول سال‌های اخیر، در سایه قدرت الهام‌بخش انقلاب اسلامی و کارکردهای بین‌المللی و منطقه‌ای، اتحاد ملی و انسجام اسلامی و هم‌گرایی بین ارکان نظام، حاکمیت فضای اصول‌گرا در

کشور و در سطح قوای گوناگون، ایران در بی‌مانندترین دوران تاریخی خود به سر می‌برد (جهانی‌فر، ۱۳۸۷: ۶۳).

- **توان وارد آوردن ضربه متقابل و قدرت بازدارندگی در رویارویی با تهدیدها:** روحیه اعتماد به نفس و خودباوری که امام خمینی (ره) و رهبر انقلاب در سایه مکتب اسلام ناب محمدی (ص) در کشور ایجاد کرده‌اند جلوه‌ها و دستاوردهای گوناگونی در عرصه انرژی هسته‌ای، سلول‌های بنیادین، نانوفناوری و ... داشته است؛ بدین لحاظ، ایران در مقطع تاریخی بی‌همتایی قرار گرفته و در حال گذر از توسعه نیافتگی و ورود به دوران پیشرفت، رفاه، معنویت، عدالت و اقتدار است. این شرایط به طور قطع به ایجاد وضعیتی می‌انجامد که طی آن ایران، در چشم‌انداز بیست ساله، یکی از قطب‌های مهم اقتصاد، فرهنگ و سیاست در جهان خواهد شد (جهانی‌فر، ۱۳۸۷: ۶۴).

شیوه‌ها و پیامدهای تهدیدها در نیروهای مسلح

نفوذ جریان‌های بیگانه و مخرب در نیروهای مسلح: خطر و تهدید عناصر غیرانقلابی در درون نیروهای مسلح به منظور دستیابی به پست‌ها و شغل‌های حساس و ایجاد زمینه مناسب برای دستیابی به نظام و قدرت است. مشکل اصلی دشمنی مخفی و پنهان بودن انگیزه‌ها، شیوه‌ها و عملکردهاست. مردم دشمن آشکار را می‌شناسند و با او می‌جنگند اما وقتی دشمن در لباس دوست در آمد و فن‌ها و شیوه‌ها را عوض کرد و شعار همراهی سرداد، شناسایی او و مقابله با او مشکل می‌شود. امیر مؤمنان علی (ع) می‌فرماید: «بزرگ‌ترین دشمنان کسانی‌اند که نقشه‌ها و توطئه‌های آن‌ها پنهانی و مخفی است».

از تهدیدهای مهم در سطح نیروهای مسلح، می‌توان به نفوذ جریان‌های بیگانه و زیان‌بار برای ایجاد پایگاه در بین نیروهای مسلح، به منظور به‌انحراف کشیدن آن‌ها برای رسیدن به هدف‌های شوم خود، اشاره کرد. فرماندهی معظم کل قوا (مدظله‌العالی) جلوگیری از نفوذ جریان‌های بیگانه در نیروهای مسلح را مأموریت اصلی حفاظت اطلاعات معرفی و در این زمینه، بیان فرمودند: «مأموریت حفاظت اطلاعات این است که از نفوذ جریان‌های بیگانه و هر نوع جریان مضر جلوگیری کند» (چراغی و قدسی‌فر، ۱۳۹۲: ۶۳).

وجود تهدید در حلقه‌های ضعیف نیروهای مسلح: تهدید در پیکره نیروهای مسلح از هدف‌های پایدار و اساسی دشمنان نظام اسلامی محسوب می‌شود. بدین لحاظ، حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) به‌طور مستمر و روشن هشدارهای مهمی را در این زمینه صادر فرمودند. ایشان در ارتباط با این موضوع چنین تأکید داشته‌اند: «اگر چنانچه دشمن، طبق معمول خود، از یک نقطه ضعیف و از یک حلقه گسل‌پذیر و شکننده استفاده کند و این آبروی عظیم را، که نیروهای مسلح ما به‌دست آورده‌اند، با خیانت یک نفر، دو نفر، پنج نفر، بخواهد تهدید کند؛ این خسارت کوچکی است؟ و دشمن این کار را دنبال می‌کند. امروز یکی از هدف‌های اصلی دشمنان نظام جمهوری اسلامی نفوذ و تهدید در حلقه‌های ضعیف مجموعه‌های نیروهای مسلح است؛ چه ارتش، چه سپاه، چه نیروی انتظامی، چه در داخل وزارت دفاع نگاه می‌کند. آدم ضعیف همه‌جا هست، آدم مفت‌باز همه‌جا هست، آدمی که آبروی خود، دین خود، امنیت کشور، آبروی سازمان خود را حاضر باشد در مقابل برآورده شدن یک خواهش کوچک نفسانی از دست بدهد پیدا می‌شود. امنیت نیروهای مسلح دست شماست، پس شما حصن و باروی نیروهای مسلح شدید که خود نیروهای مسلح حصن و حصار این ملت و این کشور هستند» (چراغی و قدسی فر، ۱۳۹۲: ۶۳).

توجه به مأموریت اصلی ساحفاها: در مکتب بیدار اسلام بر مقابله با عناصر نفوذی دشمنان و جاسوس‌هایشان بسیار تأکید شده و مجازات فردی که مزدوری بیگانگان را بکند و به هموطنان و همکیشان خود خیانت روا دارد مرگ تعیین شده است. مبارزه با جاسوسان و عناصر بیگانه و مزدور را ائمه معصوم (علیهم‌السلام) نیز سفارش کرده‌اند و با جاسوس برخورد شدید می‌کردند. در نظام مقدس جمهوری اسلامی، به دلیل فعالیت‌های گسترده ضدامنیتی دشمنان، بنیانگذار انقلاب اسلامی نیز همیشه هوشیاری ملت انقلابی ایران را گوشزد می‌کردند. حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، دربارهٔ صیانت نیروهای مسلح از نظام در برابر جاسوسان دشمن، به حفاظت اطلاعات فرموده‌اند: «حفاظت‌ها باید دنبال کارهای جاسوسی و بیگانه و کارهای خلاف جدی باشند. این اولویت کار آنهاست» و در

جای دیگر، مأموریت ساحفها را برخورد با موارد امنیتی و جاسوسی می‌شمارند (قنبری، ۱۳۹۳: ۲۴۳).

دشمن‌شناسی در نیروهای مسلح: فلسفه دشمنی ریشه در افکار خبیثانه، جاه‌طلبانه و خلق و خوی استکباری دشمنان نظام دارد.

رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی)، در ارتباط با چگونگی برخورد با دشمنان، می‌فرماید: «همه مراقب باشند که به دشمن نظام اسلامی به هیچ نحو، چه با همسویی و چه با هم‌جهتی و چه با موضع‌گیری و حرف‌زدن و اقدام کردن، کمک نکنند. یکی از موضوع‌هایی که منافی با تقوا و پرهیزگاری است همین موضوع است» (بیانات در دیدار با مسئولان نظام، ۱۳۸۲).

یکی از راه‌های مؤثر برای فائق آمدن بر دشمنان شناخت هدف و برنامه‌ها و رصد و اپایش عملکردهای شیطانی آنهاست. نقل است که از حضرت علی (ع) پرسیدند: «چگونه بر همتایان خود پیروز شدی؟». ایشان فرمودند: «من هرگز با مردی روبه‌رو نشدم مگر آنکه خود او مرا در مغلوب شدنش یاری کرد» (وصیت‌نامه امام خمینی (ره)، ۱۳۸۵: ۵۷). از این کلام مبارک متوجه می‌شویم آن امام بزرگوار، با اشراف و تسلط بر نقطه‌ضعف‌ها و شناخت دقیق توانمندی‌های دشمنان، بر آنها پیروز می‌شدند. شناخت توانمندی‌ها، قابلیت‌ها و شگردهای کاری دشمن قدرت و فرصت بسیار مناسبی برای غلبه بر او ایجاد می‌کند

«متوجه باشید که باید شما دشمنانتان را بشناسید؛ اگر شناسید، نمی‌توانید دفعش بکنید»

(امام خمینی (ره)، ۱۳۷۸، ج ۲۱: ۳۲۹).

«لازم است دشمن را سخت مراقب و هوشیار فرض کنید و گمان اهمال و غفلت در او ندهید که در مراقبت سهل‌انگاری نمایید» (امام خمینی (ره)، ۱۳۷۸، ج ۳: ۳۲۹).

نفوذ از راه آلوده شدن به شهوت‌ها: رهبر معظم انقلاب اسلامی یکی از راه‌های آلوده شدن کارکنان و نابود شدن آنها را کشیده شدن افراد به شهوت‌های گوناگون معرفی می‌کنند و

در این زمینه تأکید دارند: «بهترین راه شکست ایمان آلوده شدن به شهوت هاست. نزدیک ترین راه شیطان آلوده شدن به شهوت هاست؛ در درجه اول، شهوت جنسی که نسبت به انسان ها عمومیت دارد، بعد انواع و اقسام شهوت های دیگر، شهوت قدرت، شهوت ثروت، شهوت مال، شهوت نام. شهوت جنسی رایج ترین و شایع ترین آن هاست. این ها را دارند ترویج می کنند و این کار دارد با سازمان دهی صورت می گیرد. آن وقت در سایه این کار، باورها را عوض می کنند. شما می بینید یک آدم متدین حزب اللهی مؤمن، در برهه ای از زمان که یک فاصله چندساله ای می گذرد، تبدیل به یک آدم پلید، آلوده و حتی خبیث می شود» (بیانات در دیدار فرماندهان ناجا، ۱۳۸۶/۰۲/۲).

نفوذ فرهنگی در نیروهای مسلح: هدف دشمنان از رخنه در کشورهای مستقل نفوذ در نیروهای مسلح آن کشورها و رسوخ فرهنگ وارداتی شان در نیروهای مسلح است.

در ایران اسلامی هم نیروهای مسلح از جمله هدف های مهم برای دشمنان محسوب می شوند و دلیل های مهم این انتخاب چنین تشریح شده است: «از آنجا که نیروهای مسلح نزد استعمارگران از حساسیت و اهمیت بالایی برخوردار است، بدیهی است که، علاوه بر دسیسه هایی که برای نفوذ فرهنگی در سایر قشرها دارد، برای این قشر با ظرافت خاصی عمل می کند؛ لذا استعمارگران به ظاهر متمدن برای دستیابی به هدف های پلیدشان حتی از بنیادها و مراکزی که به ظاهر برای تعلیم و تربیت ایجاد شده در راستای مصالح نظامی خود و خیانت به بشریت سود می برند» (وصیت نامه امام خمینی (ره)، ۱۳۸۵: ۲۵۹).

اقدام های حفاظت اطلاعات در مواجهه با اقدام های دشمن در نیروهای مسلح: حفاظت اطلاعات باید تهدیدهای دشمنان را با زیرکی بشناسد و با اقدام های پیشگیرانه، راه نفوذ آنها را مسدود کند؛ پس در این زمینه باید نقش اساسی داشته باشد. اگر واحدهای نظارتی بیداری اطلاعاتی نداشته باشند، دشمنان به سرعت بر آنها مسلط می شوند و خسارت سنگینی به بار خواهد آمد. اگر حفاظت اطلاعات در مقوله دشمن شناسی هوشیار نباشد، چگونه می تواند چتر اشراف خود را بگستراند و چطور قادر خواهد بود اقدام های پیشگیرانه و مراقبتی خود را عملی

کند. این است که فرماندهی معظم کل قوا (مدظله‌العالی) به سازمان‌های حفاظت اطلاعات تأکید می‌کنند: «پیشگیری کنید و مراقبت نمایید. ساحفاها! وظیفه پیشگیری و مراقبت پیش از وقوع خطاهای اطلاعاتی را نیز در وظایف خود به دقت لحاظ کنید» (قنبری، ۱۳۹۳: ۲۹۹).

نفوذ سبب انحراف مجموعه‌ها می‌شود؛ بنابراین، ریشه‌یابی نفوذ و شناسایی عوامل آن در نیروهای مسلح وظیفه صیانتی حفاظت اطلاعات است و این اقدام‌ها نباید محدود به وضع موجود باشد بلکه نیاز به آینده‌پژوهی و پیش‌بینی حرکت‌های خزنده استکبار جهانی دارد. ریشه‌های آفت و فساد باید به صورت پیشگیرانه خشکانیده شود. فرمانده معظم کل قوا (مدظله‌العالی)، در ارتباط با ریشه‌یابی فساد، می‌فرماید: «آنجایی که لغزش هست، آنجایی که سوءرفتار هست، آنجا که بذر توطئه‌گری دشمن هست، آنجایی که خدای ناخواسته خیانت هست ... آنجا نقطه شروع فساد است که اگر شناخته نشود، فساد همه‌گیر خواهد شد و پیکره ارتش از پا خواهد افتاد. کی این را شناسایی خواهد کرد؟ کی این نقطه فساد را تشخیص خواهد داد و آن را در اختیار مغزهای اندیشمند و دست‌های عمل‌کننده قرار خواهد داد؟ سازمان شما (حفاظت اطلاعات)» (قنبری، ۱۳۹۳: ۳۵۳).

دشمن، برای غلبه بر ملت ظلم‌ستیز و مقاوم، ابتدا افکار مقدس نیروهای مسلح آن را نشانه می‌گیرد و برای نفوذ در آن و بی‌ایمان‌کردنشان، ایجاد اختلال در مأموریت‌ها و به‌شکست‌کشاندنشان برنامه‌ریزی می‌کند؛ بنابراین، برای حفاظت و مراقبت از حریم درونی نیروهای مسلح و برای تزریق انرژی مثبت دینی به پیکر آن، باید واحدهایی از دور مراقب این قدرت عظیم باشند و آموزش‌های حفاظتی و مکتبی را همواره به آن‌ها بدهند تا سربازان اسلام، در جنگ نرم دشمن و نبرد دینی و عقیدتی، مغلوب نشوند و با سرافرازی در این جبهه مقابله کنند. برای خنثی‌سازی نفوذ دشمن در آینده، در لیبک به منویات ولی امر مسلمین، باید تذکری و توجه مستمر، رصد و اشراف اطلاعاتی و آینده‌پژوهی در برابر تهدیدهای آتی دشمنان، در زمینه نفوذ و بررسی راه‌های نفوذ، در سرلوحه فعالیت‌های حفاظت اطلاعات باشد.

نتیجه گیری

دشمنان انقلاب اسلامی، که از رویارویی مستقیم با این انقلاب ناامید شده‌اند، برای ایجاد و تقویت آفت‌ها و تشدید آسیب‌ها به انقلاب از هیچ اقدامی دریغ نخواهند کرد و بدین ترتیب، وظیفهٔ دوستان و مسئولان نظام است که هرچه دقیق‌تر برای شناخت این آسیب‌ها اقدام کنند و با بهره‌گیری از فرصت‌ها، درصدد مقابله با آن‌ها و علاجشان باشند و حساسیت ویژه‌ای در این زمینه به خرج دهند. باید بدانند و آگاه باشند که هیچ انقلابی بدون مبارزهٔ همیشگی با آفت‌ها و آسیب‌های آن نمی‌تواند همیشه جایگاه مقتدری داشته باشد و موفقیت‌ها و دستاوردهایش تضمین شود.

ماهیت انقلاب اسلامی صرفاً «دفع‌کنندهٔ تهدیدها» نیست بلکه تهدیدها را به فرصت تبدیل می‌کند. حتی در مرتبه‌ای بالاتر، شاهد «فرصت‌سازی» دست‌اندرکاران انقلاب در فضای خاورمیانه و جهان هستیم. تهدیدهای موجود در اطراف ایران به اندازه‌ای سبک و کم‌وزن‌اند که به هیچ صورت قدرت رقابت با فرصت‌ها را ندارند. سازمان‌دهی و مدیریت بهینهٔ این فرصت‌ها نیازمند حفظ «نگرش انقلابی» و «رویکرد دینی» به مسائل جاری داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی است؛ نگرشی که رمز اصلی بقای انقلاب اسلامی در جهان امروز شمرده می‌شود. نکتهٔ دیگری که باید در این زمینه به آن توجه کرد آمادگی ایران برای واکنش همه‌سویه در برابر هرگونه تعرض علیه نظام جمهوری اسلامی است.

با توجه به تحولات داخلی و تلاش‌های صورت گرفته در کشور در سایهٔ رهبری حکیمانهٔ مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، نظام اسلامی، در دههٔ چهارم عمرش، در مرحلهٔ نوینی از تثبیت اقتدار و موقعیت خود، در عرصهٔ داخلی و خارجی قرار گرفته است؛ بنابراین، توجه به مؤلفه‌های زیر در دستیابی به این موفقیت ضروری است:

- توجه به ارزش‌های نظام اسلامی، به‌ویژه پیروی از ولی فقیه، و توجه به هشدارها و توصیه‌های مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)؛
- اندیشیدن تمهیدهایی در زمینهٔ توان‌ها و ظرفیت‌های درونی، برای رفع آسیب دشمنان داخلی؛
- پرهیز دولت‌مردان از حاشیه‌سازی و چالش و اختلاف‌های داخلی؛

- همراهی و همکاری ملی با مسئولان نظام در قوای سه گانه و دیگر نهادها و سازمان‌ها؛
- تحکیم و تأمین زیرساخت‌های لازم برای مقابله با جنگ نرم در عرصه‌های گوناگون؛
- توجه به آسیب‌های اجتماعی و برنامه‌ریزی هدفمند برای مقابله با آن‌ها؛
- پیگیری برای تحقق هدف‌های متعالی انقلاب در عرصه‌های عدالت اجتماعی و مبارزه با فساد و تبعیض؛
- توجه به برنامه‌های دشمن برای دامن زدن به اختلاف‌های قومی، مذهبی، سیاسی و داخلی؛
- برنامه‌ریزی هوشمندانه برای مقابله با گردانندگان داخلی جنگ نرم و حذف آن‌ها.

برشمردن تهدید و فرصت فراروی نظام امری عقلانی و اصل مسلم عملی است و راهبردشناس‌های داخلی، برای ترسیم راهبردهای نظام، نیازمند اجماع سطوح‌اند.

با ملاحظه این نکته اساسی، زبان و ادبیات فارسی، رسوم و آیین‌هایی مانند جشن نوروز، هنرهایی مانند صنایع دستی و موسیقی و سینما، و نیز آثار باستانی ایرانی به‌منزله منابع فرهنگی پدیدآورنده قدرت داخلی کشور شناسایی شدند زیرا هم در نظر مخاطبان خارجی از دیگر کشورها جاذبه بسیار دارند و هم نمایانگر هویت و پیشینه تاریخی ملت ایران و حامل پیام‌های فرهنگی آن محسوب می‌شوند. منابع قدرت نرم ایران فقط در بستر فرهنگ اسلامی شیعی قابل ردیابی‌اند که، در این میان، مواردی مانند نفوذ مرجعیت شیعه و فرهنگ شهادت و فرهنگ انتظار از قابلیت قدرت‌زایی بسیار زیادی برخوردارند و البته فقط در ارتباط با جوامع شیعه کاربرد دارند. با توجه به محیط امنیتی پیرامونی ایران، امکان‌سنجی ایجاد مجموعه‌های امنیتی منطقه‌ای در این محیط آسان‌تر می‌نماید. پیچیدگی و واگرایی نسبی در آن به شکلی است که جمهوری اسلامی را در روند سعی و خطا قرار می‌دهد و تعامل با کشورهای واقع در این محیط را تا حدودی مشکل می‌کند. در نتیجه، پرواضح است که جمهوری اسلامی در محیط امنیتی پیچیده‌ای قرار دارد؛ ضمن اینکه هرگز نباید فراموش کرد کشورمان در منطقه‌ای قرار گرفته است که حساسیت و آسیب‌پذیری بسیاری دارد و این نکته ایران را به سمت ایجاد پیوندهای محکم سیاسی با کشورهای منطقه ملزم می‌کند. با توجه به تعریف‌های مطرح‌شده از مفاهیم «امنیت» و

«مجموعه امنیتی منطقه‌ای»، حقیقت مطلب در این مقوله گنجانده شده که حفظ «امنیت» در نظام امنیت منطقه‌ای و در قالب هر مجموعه پیش گفته عنصر اساسی دستیابی به یکپارچگی و ائتلاف و در نتیجه، افزایش ضریب امنیت مجموعه‌های امنیتی منطقه‌ای خواهد بود.

علمی برخورد کردن، جامع‌نگری و پرهیز از دید تک‌بعدی، تکیه بر علت‌ها به جای معلول‌ها، توجه به اصل پیشگیری به جای درمان، همگانی و مردمی کردن امنیت، هم‌گرایی علمی و نظری از مراکز ثبات‌بخش در برطرف کردن تهدیدها و تقویت نیروها و فرصت‌های فرارو به شمار می‌روند.

پیشنهادها

نقش صیانتی: در نیروهای مسلح باید، با تکیه بر فرصت‌ها و توانایی‌های نظام مقدس جمهوری اسلامی، تهدیدهای دشمن را دفع کنند و برای تحقق حفاظت اطلاعات تهاجمی و رویکرد جدید آن، در ساحفاهای ن م، اقدام‌هایی صورت دهند. به نقش مهم ساحفا در این رویکرد اشاره می‌کنیم

اثر حفاها در محیط عمومی نیروهای مسلح

— حفاها بر دشمن متمرکزند و سرویس‌های بیگانه و جریان‌های مخرب از رخنه و ورود به حصار مستحکم و نفوذ ناپذیر نیروهای مسلح بی‌بهره مانده‌اند. هرگونه تلاش آن‌ها برای جاسوسی با مقابله جدی مواجه می‌شود و با اقدام‌های پیشگیرانه، از نفوذ به درون نیروهای مسلح ناامید مانده‌اند.

— همه فرماندهان و کارکنان نیروهای مسلح خود را مسئول حفاظت از کیان اسلامی در مقابل دشمن می‌دانند و با فرهنگ حفاظتی، همکاری خوب و هوشیار برای حفاها محسوب می‌شوند. فرهنگ حفاظتی و خودامنیتی امری نهادینه شده است.

— فرماندهان، عناصر اصلی و کارکنان نیروهای مسلح و خانواده‌هایشان حفاظت اطلاعات را پناهگاهی مطمئن، دوستی امین و یآوری دلسوز می‌دانند و از حمایت‌های صادقانه، صمیمانه و همه‌جانبه حفا برخوردارند.

– تمامی فرماندهان، کارکنان و خانواده آنان در محیط نیروهای مسلح احساس امنیت و آرامش می‌کنند و فقط مجرمان و خلافکاران هراسان و ترسانند.

به لحاظ سازمانی (درون سازمان‌های حفاظت اطلاعات نیروهای مسلح)

– مبتکر فعال و مهاجم و توانا در عرصه رویارویی با سرویس‌های اطلاعاتی بیگانه و جریان‌های زیان‌بار است که این کار را با تقدم رویکرد تهاجمی، فعال و تمهیدهای پیشگیرانه انجام می‌دهد.

– آگاه و متمرکز بر نیت‌ها، هدف‌ها، اولویت‌ها، اقدام‌ها، ابزارها و روش‌های دشمن است و بر مأموریت و محیط سازمان‌شونده اشراف و تسلط دارد.

– دارای سازمانی کوچک، چابک، منعطف، پیچیده، امین، پویا، ماهر، مجهز، منضبط، مورد واپایش و متمرکز بر دشمن است.

– از فرهنگ سازمانی دشمن ستیز، خودی‌دوست، شرع‌مدار، قانون‌مدار و حقیقت‌مدار، متعادل، رازدار و بردبار برخوردار است.

– از دانش روز فناوری‌ها و ابزار و سازوبرگ پیشرفته و بومی حفاظت اطلاعات بهره برده است.

– از تقابل با فرماندهان و پیش‌قراولان صحنه مأموریت و ایجاد شرایطی می‌پرهیزد که به گونه‌ای مانع درست انجام‌شدن مسئولیت‌ها و مأموریت‌های آنان می‌شود، آن‌ها را در مأموریت‌ها و در تعامل مثبت با کارکنان به‌طور قاطع حمایت می‌کند و با سازمان عقیدتی-سیاسی و جامعه حفاظتی و اطلاعاتی نیروهای مسلح کشور و دستگاه‌های مرتبط (امنیتی، قضایی و ...) هماهنگی مؤثر دارد.

منابع:

باوند، هرمیداس داوود (۱۳۸۶)، «ارمنستان در سرآغازین فاجعه قرن بیست»، فصلنامه فرهنگی پیمان، شماره ۳۹، صص ۴۴-۵۹.

جهانی فر، کامیل (۱۳۸۷)، مجله سیاسی نظامی سفیر، ش ۲۸۷ (صفحه اینترنتی).

چراغی، احمد، و قدسی فر، رحمت‌الله. (۱۳۹۲)، رهیافتی بردشمن‌شناسی، ساحفا ناجا، حدیث کوثر. خمینی، روح‌الله، رهبر انقلاب و بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران (۱۳۷۸)، صحیفه امام: مجموعه آثار امام خمینی (ره) (بیانات، پیام‌ها، مصاحبه‌ها، احکام، اجازات شرعی و نامه‌ها)، ج ۳، ۱۰، ۱۹، ۲۰ و ۲۱، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).

خمینی، روح‌الله، رهبر انقلاب و بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۵)، وصیت‌نامه امام خمینی (ره)، قم: دارالفکر.

قنبری، حبیب (۱۳۹۳)، مدیریت واپایش امنیتی، تهران: دانشگاه علوم انتظامی امین. لغتنامه دهخدا.

موتقی، سید احمد و کرم‌زاده، مسلم (۱۳۹۰)، «بررسی تأثیر ثبات سیاسی بر توسعه»، سیاست (مجله دانشکده حقوق و سیاست دانشگاه تهران)، دوره ۴۱، ش ۳.

وب‌گاه قسم، سامانه متمرکز فضای مجازی سپاه تهران بزرگ، Ghasam.ir.

هرسیح، حسین و مجتبی تویسرکانی (۱۳۸۶)، «امنیت مشاع در خلیج فارس»، اطلاعات سیاسی-اقتصادی، ش ۲۳۹، ۲۴۰؛ مرداد و شهریور (صص ۱۴-۲۹).

بیانات مقام معظم رهبری حضرت آیت‌الله خامنه‌ای:

در دیدار اعضای شورای تأمین سراسر کشور، ۱۳۷۸/۱۱/۲۵

در خطبه‌های نماز جمعه تهران، ۱۳۷۶/۰۱/۲۶

در دیدار مهمانان کنفرانس اسلامی، ۱۳۷۶/۰۵/۰۱

در دیدار با مسئولان قوه قضاییه، ۱۳۷۸/۰۴/۰۲

در دیدار با مسئولان نظام، ۱۳۸۲

در دیدار فرماندهان ناجا، ۱۳۸۶/۰۲/۲

Argyris, chris (1357), Personality and organization: the conflict, new York: Harper Brothers.

مطالعه بیشتر:

- جلیلیان، اردشیر (۱۳۸۶)، «بررسی میزان تأثیر اشراف اطلاعاتی ساحفای ناجا بر پیشگیری از جرائم امنیتی»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته اطلاعات، دانشگاه علوم انتظامی.
- چراغی، احمد (۱۳۹۳)، *منشور حفاظت اطلاعات*، تهران: حدیث کوثر.
- چراغی، احمد (۱۳۹۴)، «نقش آینده پژوهی حفاظتی در خنثی سازی تلاش‌های نفوذ دشمن»، ساحفا ناجا، حفاظت، ش ۵۴.
- دانشگاه علوم انتظامی امین (۱۳۸۵)، *جزوه طرح ریزی و هدایت عملیاتی مشترک انتظامی*.
- زارعی، پریرسا (۱۳۹۴)، «پروژه نفوذ فرهنگی آمریکا»، خبرگزاری تسنیم، ۹۴/۷/۲۵
- شعبانی سارویی، رمضان (۱۳۸۶)، *چگونه تحلیل سیاسی کنیم*، تهران: اعتدال.
- صفری، اسکندر (۱۳۸۹)، *مبانی امنیت حفاظت اطلاعات*، ساحفا ناجا.
- عبدالله‌خانی، علی (۱۳۹۰)، *فنون پیش‌بینی*، تهران: ابرار معاصر.
- کتولی نژاد، خدابخش (۱۳۹۴)، *رهیافت بر تهدیدات و آسیب‌پذیری‌ها*، تهران: ساحفانا‌جاءا.
- هادی، عباس (۱۳۹۱)، *آشنایی با روش‌های بررسی و احصای تهدیدها*، ساحفا ناجا، تهران: حدیث کوثر.